

ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΟΣ: 14.01.2023

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΘΕΜΑΤΩΝ ΔΙΑΔΓΜΕΝΟΥ

(Πλάτωνος Πολιτεία, 519b - 520a)

A1) α.

1. **Λάθος** («μήτε ... ἰκανῶς ἂν ποτε πόλιν ἐπιτροπεῦσαι, μήτε τοὺς ἐν παιδείᾳ ἐωμένους διατρίβειν διὰ τέλους, ..., τοὺς δὲ ὅτι ἐκόντες εἶναι οὐ πράττουσιν, ἡγούμενοι ἐν μακάρων νήσοις ζῶντες ἔτι ἀπωκίσθαι;»)

Η περίοδος λόγου θα ήταν ορθή ως εξής:

Για τον Σωκράτη, όσοι έχουν αφεθεί να ασχολούνται δια βίου με την παιδεία είναι ακατάλληλοι να κυβερνήσουν, αφού δεν καταπιάνονται οικειοθελώς με πρακτικές ασχολίες, νομίζοντας πως έχουν εγκατασταθεί στα νησιά των Μακάρων, αν και είναι ακόμα ζωντανοί (ή: απέχοντας από επίγειες τιμές και μόχθους)

2. **Σωστό** («Ἡμέτερον δὴ ἔργον, ἣν δ' ἐγώ, τῶν οἰκιστῶν, τάς τε βελτίστας φύσεις... μὴ ἐπιτρέπειν αὐτοῖς ὁ νῦν ἐπιτρέπεται. ...τὸ αὐτοῦ ... καταμένειν καὶ μὴ ἐθέλειν πάλιν καταβαίνειν παρ' ἐκείνους τοὺς δεσμώτας μὴδὲ μετέχειν τῶν παρ' ἐκείνοις πόνων τε καὶ τιμῶν, εἴτε φαυλότεραι εἴτε σπουδαιότεραι.»)
3. **Λάθος** («Ἐπειτ', ἔφη, ἀδικήσομεν αὐτούς, καὶ ποιήσομεν χειρόν ζῆν, δυνατὸν αὐτοῖς ὄν ἄμεινον;»)

Η περίοδος λόγου θα ήταν ορθή ως εξής:

Στην αρχή, ο Γλαύκων αντιδρά και θεωρεί ότι θα αδικήσουμε τους φιλοσόφους, αν τους αναγκάσουμε να κυβερνήσουν, καθώς θα τους οδηγήσουμε σε χειρότερη ζωή από αυτή που μπορούσαν να έχουν, απομακρύνοντάς τους από την μακαριότητα των πνευματικών αναζητήσεων.

4. **Σωστό** (« νόμῳ οὐ τοῦτο μέλει, ὅπως ἔν τι γένος ἐν πόλει διαφερόντως εὖ πράξει, ἀλλ' ἐν ὅλῃ τῇ πόλει τοῦτο μηχανᾶται ἐγγενέσθαι»).

Σημείωση: Γράφουμε ολόκληρη την λέξη Σωστό ή Λάθος, όπως ζητείται στην εκφώνηση, και παραπέμπουμε με προσοχή και ακρίβεια σε συγκεκριμένα κειμενικά αποσπάσματα.

A2.β)

τάς βελτίστας φύσεις: Δεδομένου ότι «φύσις» είναι για τον Πλάτωνα τα έμφυτα και προϋπάρχοντα χαρίσματα και ελαττώματα που έχει ο κάθε άνθρωπος ως κτήμα του, ως «βέλτισται φύσεις» νοούνται οι εξαιρετικά προικισμένοι άνθρωποι, που διαθέτουν υψηλή ευφυΐα, πνευματική οξυδέρκεια και ψυχικές δυνάμεις, καθώς και πείρα ζωής και ανιδιοτελή κίνητρα. Οι άνθρωποι αυτοί εντάσσονται στην τάξη των «φυλάκων» και οδηγούνται από την πολιτεία, μέσω της παιδείας, στην θέαση της ύψιστης Ιδέας του Αγαθού. Ακολουθώντας, ως «φιλόσοφοι - βασιλείς», πλέον, εξαναγκάζονται να αναλάβουν διοικητικά καθήκοντα στην πόλη.

ὃ νῦν ἐπιτρέπεται: Η αναφορική αντωνυμία ὃ προσδιορίζει την συνήθεια των πεπαιδευμένων ανθρώπων της εποχής του Σωκράτη, οι οποίοι είχαν την τάση να αφιερώνονται εξ ολοκλήρου στις πνευματικές τους ενασχολήσεις και να απέχουν από την πολιτική δράση. Με άλλα λόγια, απέφευγαν τον μόχθο και τις δυσκολίες της πολιτικής ζωής, ενώ αδιαφορούσαν και για τις σχετικές τιμές και τις υλικές και ηθικές ανταμοιβές. Για τον Σωκράτη, σε αυτό οφείλεται η κακοδιοίκηση της πόλης, αφού κυβερνάται από τυχαίους και αφιλοσόφητους πολιτικούς, γι' αυτό και στην ιδεώδη πολιτεία οι φιλόσοφοι, αφού φθάσουν στην ύψιστη Γνώση, υποχρεώνονται να την διοχετεύσουν στην διακυβέρνηση αυτής.

Σημείωση: Μολονότι έχει αφαιρεθεί η ερώτηση μετάφρασης, είναι σαφές πως χρειάζεται και πάλι η γνώση του κειμένου λέξη - προς λέξη για να ανταποκριθείτε σε τέτοιου είδους θέματα.

B1. Στο παρόν απόσπασμα από την πλατωνική Πολιτεία, προβάλλεται η κομβική σημασία του Νόμου για την λειτουργία της ιδεώδους πολιτείας. Ο Νόμος αυτός, ο οποίος μεριμνά όχι για την ευπραγία μίας μόνο κοινωνικής ομάδας (« ἔν τι γένος ἐν πόλει διαφερόντως εὖ πράξει»), αλλά, αντιθέτως, για την συλλογική ευδαιμονία (« ἐν ὅλῃ τῇ πόλει»), έχει συγκεκριμένες λειτουργίες, οι οποίες αποδίδονται με τρία μετοχικά σύνολα.

Αρχικά, η μετοχή «συναρμόττων» δηλώνει την κοινωνική λειτουργία του νόμου, ο οποίος συνενώνει τους πολίτες σε ένα αρμονικό σύνολο. Για να το πετύχει αυτό, χρησιμοποιεί ως μέσα την πειθῶ και την βία (« πειθοῖ τε καὶ ἀνάγκῃ»). Με άλλα λόγια, λειτουργεί παιδαγωγικά, διδάσκοντας σε όλους τους πολίτες την ορθή συμπεριφορά, ώστε να υπακούουν στις επιταγές του από εσωτερική παρόρμηση και όχι από εξωτερικό καταναγκασμό. Αν, όμως, οι πολίτες δεν εσωτερικεύσουν τις πρόπουσες αρχές και αξίες, θα συμμορφωθούν με την απειλή ή την χρήση βίας. Η δοτική του μέσου ἀνάγκῃ παραπέμπει και στην πειθαρχία που επιβάλλεται στις τρεις τάξεις της ιδεώδους πολιτείας: οι δημιουργοί υπηρετούν τις ανώτερες τάξεις και οι φιλόσοφοι υποχρεούνται να κυβερνήσουν.

Αμέσως μετά, με την μετοχή «ποιῶν» και την φράση στην οποία εντάσσεται, γίνεται λόγος για την οικονομική λειτουργία του νόμου και, ειδικότερα, για τον καταμερισμό της εργασίας. Αναλυτικότερα, οι πολίτες δεν είναι ελεύθεροι να ασχοληθούν με ό,τι επιθυμούν, για να ικανοποιήσουν τις προσωπικές τους ανάγκες, αλλά οφείλουν να περιοριστούν στα καθήκοντα που έχουν οριστεί για κάθε τάξη. Με αυτόν τον τρόπο, αν ο καθένας πράττει αυτό που του έχει ανατεθεί, χωρίς να πολυπραγμονεί, ωφελούνται οικονομικά όλοι («μεταδιδόναι ἀλλήλοις τῆς ὠφελίας ἦν ἂν ἕκαστοι τὸ κοινὸν δυνατοὶ ὧσιν ὠφελεῖν») και εξασφαλίζεται η αυτάρκεια της πόλης, βασική προϋπόθεση για την ευδαιμονία της. Παράλληλα, προάγονται αξίες όπως η συλλογικότητα, η αλληλεγγύη και η αλληλοβοήθεια, αναγκαίες για την διατήρηση της κοινωνικής συνοχής.

Τέλος, με την μετοχή «ἐμποιῶν», στο χωρίο «ἐμποιῶν τοιούτους ἄνδρας ἐν τῇ πόλει», αποδίδεται στον νόμο και παιδευτική λειτουργία, αφού διαπλάθει χρηστούς πολίτες με αδαμάντινο και ακέραιο χαρακτήρα, άξιους να διατηρούν την κοινωνική συνοχή. Συγχρόνως, η λειτουργία αυτή λαμβάνει και

πολιτική διάσταση, αφού ο νόμος στρέφει τους πολίτες αυτούς προς την υπηρεσία της πόλεως, θέτοντας για λογαριασμό τους σε προτεραιότητα το κοινωνικό συμφέρον έναντι του ατομικού («ούχ' ἵνα ἀφιῆ τρέπεσθαι ὅπῃ ἕκαστος βούλεται, ἀλλ' ἵνα καταχρῆται αὐτὸς αὐτοῖς ἐπὶ τὸν σύνδεσμον τῆς πόλεως») - γίνεται, φυσικά, αναφορά στους φιλοσόφους κυβερνήτες.

Αξίζει να σημειωθεί ότι με όλες τις παραπάνω εκφράσεις τονίζεται εμφατικά μια θεμελιακή ιδέα της πλατωνικής Πολιτείας: Η πόλη αποτελεί ένα οργανικό σύνολο, έναν οργανισμό που προϋποθέτει τη συνύπαρξη και συλλειτουργία των μελών του. Μέλη της πολιτείας είναι οι πολίτες· εφόσον η πόλη επιδιώκει τη συλλογική ευτυχία, θεωρείται αναγκαίο να υπάρχουν μεταξύ των πολιτών ισχυροί δεσμοί. Η μη διάσπαση του κοινωνικού ιστού αλλά και η ισχύς του αποτελούν για τον Πλάτωνα ύψιστο ζητούμενο. Αυτό αποτυπώνεται και γλωσσικά, με την χρήση της πρόθεσης *συν* ως πρώτου συνθετικού και με την επανάληψη σημασιολογικά συγγενών λέξεων, όπως *δεσμός* και *αρμός*, στις λέξεις *συναρμόττων* και *σύνδεσμον*. Άλλωστε, και στον μύθο του Πρωταγόρα το δώρο του Δία στους ανθρώπους, με το οποίο τους δόθηκε ως δυνατότητα η πολιτική αρετή, ήταν η αιδώς και η δίκη, για να λειτουργήσουν ως πόλεων κόσμοι τε καὶ δεσμοὶ φιλίας συναγωγοί. (σχόλιο Φακέλου Υλικού, σελ. 98, με προσθήκες)

Οι μετοχές που αναφέρθηκαν παραπάνω, καθώς και η χρήση ρημάτων όπως *μέλει*, *μηχανᾶται*, *ἀφιῆ*, *καταχρῆται*, **προσωποποιούν** τον Νόμο, ως έναν αποφασιστικό ηγέτη που αναλαμβάνει δράση και επιβάλλεται στους πολίτες. Έτσι, γίνεται άμεσα αισθητή η σπουδαιότητά του ως βασικού ρυθμιστικού παράγοντα της πόλεως και αρωγού στην κοινωνική ευδαιμονία.

Αν, τέλος, επιχειρήσουμε να χαρακτηρίσουμε τον προσωποποιημένο αυτόν Νόμο, σε αυτά ακριβώς τα σημεία θα πρέπει να εστιάσουμε: στην πρόταξη του συλλογικού καλού και στην εξυπηρέτηση της ευδαιμονίας της πόλεως. Πρόκειται για έναν Νόμο - παιδαγωγό, που μεταδίδει αξίες, διαπλάθει ήθος και «φροντίζει στοργικά», ώστε να ωφελούνται οι πολίτες του και να ζουν αρμονικά και με τάξη. Βεβαίως, η αμεροληψία του αγγίζει την σκληρότητα, αφού δεν υπολογίζει ατομικές διαφορές, ενώ η μεταχείριση βίας και ο κάθε λογής εξαναγκασμός μας ξενίζει, καθώς παραπέμπει σε απολυταρχικά και ολοκληρωτικά, με σημερινούς όρους, καθεστώτα. Και σε αυτήν, όμως, την περίπτωση, δεν πρέπει να μας διαφεύγει ότι σκοπός δεν είναι η αύξηση της δύναμης και η εξυπηρέτηση των συμφερόντων των κυβερνώντων - εδώ, οι ίδιοι οι κυβερνήτες - φιλόσοφοι θυσιάζονται και μεριμνούν για το συμφέρον του συνόλου.

Σημείωση: Τα σχόλια του Φιλοσοφικού Λόγου και του Φακέλου Υλικού πρέπει να αποδίδονται όσο το δυνατόν πιο πιστά, αλλά, φυσικά, να προσαρμόζονται στις απαιτήσεις της ερώτησης και να εμπλουτίζονται.

B2.

1. Δ, 2. Η, 3. ΣΤ, 5. Θ, 6. Α, 7. Β, 8. Ε, 9. Γ, 10. Ζ, 11. Ι

Περисσεύουν: από την Στήλη Α το 4 (ολοκλήρωση συγγραφής της Πολιτείας) και από την στήλη Β το Κ («Γέννηση» της αλήθειας από τον συνομιλητή).

B3. α) Ενδεικτικά:

πράττειν: κοινοπραξία, διαπραγματεύση, πολυπράγμων, αδιαπραγμάτευτος.

ἔργον: κακούργος, αγαθοεργία, πάρεργο, εργολαβία, εργόσημο, αυτουργός.

ποιήσωμεν: αρτοποιός, κακοποίηση, προσποιητός, χειροποίητος.

νόμω: νομοθεσία, εργονομία, παράνομος, νομοταγής.

γένος: οικογένεια, γενεαλογικός, πρόγονος, γηγενής.

B3. β)

ἄκοντες ≠ ἐκόντες, τὰς χειρίστας ≠ τὰς βελτίστας, ἐλάχιστον ≠ μέγιστον, καταβῆναι ≠ ἀναβῆναι,

ἐμνήσθην ≠ ἐπελαθόμην.

Σημείωση: Μεγάλη προσοχή πρέπει να δίνεται στις εκφωνήσεις και στους περιορισμούς που αυτές θέτουν, π.χ. σύνθετη λέξη, συγκεκριμένο μέρος του λόγου κλπ.

B4)

Εισαγωγή:

Κοινό θέμα του ποιήματος του Σιμωνίδη του Κείου, που τιτλοφορείται «Η αρετή», και του αποσπάσματος από την πλατωνική «Πολιτεία» αποτελεί η πορεία του ανθρώπου, στην προσπάθεια προσέγγισης και κατάκτησης της κορυφής της πνευματικής και ψυχικής του εξέλιξης. Στην παρουσίαση της πορείας αυτής, τα δύο κείμενα «συνομιλούν» και σε πολλά σημεία συμπίπτουν σημαντικά.

Σημείωση: Για διευκόλυνσή σας, η σύγκριση παρουσιάζεται σχεδιαγραμματικά. Εννοείται πως οι απαντήσεις πρέπει να έχουν δομή και άρτια έκφραση, να χωρίζονται σε παραγράφους και να αντιπαραβάλλουν συνεχώς το πρωτότυπο και το μεταφρασμένο με παραπομπές, ξεκινώντας από το παράλληλο.

Η Αρετή του ποιήματος και το Αγαθό του Πλάτωνα παρουσιάζονται μεταφορικά τοποθετημένα σε υψηλό σημείο, η πορεία προς το οποίο είναι ανηφορική → εξ ου και η πληθώρα λεξικών επιλογών που δείχνουν ανάβαση (Σιμωνίδης Κ.: ακρόκορφο / Πλ. Πολ.: ἀναβῆναι, ἀνάβασιν, ἀναβάντες)
Εξάλλου, και η γενικότερη εικονοποιία παρουσιάζει ομοιότητες, αφού στην περίπτωση του ποιήματος γίνεται λόγος για ορεινό μέρος με «βράχια δυσκολοπάτητα» και στην Πολιτεία για έξοδο από το σπήλαιο στο φως.

Ο Σιμωνίδης ο Κείος γράφει για την Αρετή ότι «διαφεντεύει έναν τόπο θείο και πάναγγο» → φαίνεται ότι πρόκειται για την ύψιστη μορφή ψυχικής κάθαρσης και αγνότητας, που φέρνει τον «τελειωμένο» άνθρωπο κοντά στον θεό / Ομοίως, για τον Πλάτωνα η Ιδέα του Αγαθού αντιστοιχεί στην ύψιστη βαθμίδα γνώσης - Νόησης («μέγιστον μάθημα»), που αποδεσμεύει πλήρως τον άνθρωπο από τις αισθήσεις και του χαρίζει την σοφία του αληθινού κόσμου, καθώς και δίκαιο και ενάρετο φρόνημα.

Την Αρετή του Σιμωνίδη «δεν μπορούν του καθενός θνητού τα μάτια να τη δουν», καθώς δεν είναι προσβάσιμη από τον συρφετό των πολλών και ανήθικων // Αντίστοιχα, και στο πλατωνικό Αγαθό φθάνουν μόνο οι «βέλτισται φύσεις», δηλαδή όσοι είναι εκ φύσεως προικισμένοι με ευστροφία, οξύτητα πνεύματος και ψυχικά χαρίσματα και, αν τα σμιλεύσουν με την παιδεία, μπορούν να γίνουν «φύλακες παντελείς», φορείς της αληθινής σοφίας του κόσμου.

Η πορεία προς την κορυφή παρουσιάζεται και στα δύο κείμενα ως δύσκολη και επίπονη. Για να κατακτήσει κάποιος την Αρετή, πρέπει να υπερβεί τα προσωπικά του όρια, υπερνικώντας κάθε εξωτερικό πειρασμό και κάθε αδυναμία του χαρακτήρα του, όπως μαρτυρούν και οι στίχοι: «την αντικρίζει μόνο εκείνος που μέσα του ο ιδρώτας, σπαραγμός της καρδιάς του, θ' αναβρύσει». Εξίσου επίμοχθη και χρονοβόρα είναι και κατά τον Πλάτωνα η «ανάβασις», όπως εξάλλου και η αγωγή των φυλάκων στο έργο του.

<i>«Η Αρετή», Σιμωνίδης ο Κείος</i>	<i>Πολιτεία Πλάτωνος, δοθέν απόσπασμα</i>
<p>Η Αρετή συνδέεται με την αγνότητα και την ανδρεία («μόνο εκείνος που ως τ' ακρόκορφο θα φτάσει της αντρείας») → έχει μια <u>καθαρά ηθική χροιά</u>.</p>	<p>Η θέαση του πλατωνικού Αγαθού συνιστά μια <u>σφαιρικότερη γνώση της βαθύτερης ουσίας του κόσμου</u> (βλ. <u>σχόλιο Φιλοσοφικού Λόγου, σελ. 108-109</u>). Όσοι κατακτούν την σοφία αυτή είναι, βεβαίως, ενάρετοι, αλλά έχουν επίσης γνώσεις, συνθετική σκέψη, πείρα ζωής και διοικητικές ικανότητες, αφού η ανδρεία αντιστοιχεί και στην τάξη των φυλάκων - επικούρων.</p>
<p>Η πορεία προς την Αρετή είναι μια <u>καθαρά ατομική υπόθεση</u> και αποτέλεσμα προσωπικών επιλογών, ενώ αποσκοπεί και στην προσωπική τελείωση του ατόμου που την κατακτά.</p>	<p>Όσοι βλέπουν την Ιδέα του Αγαθού έχουν <u>χρέος να υπηρετήσουν το κοινωνικό σύνολο</u>, διοχετεύοντας την κατακτηθείσα σοφία και ακεραιότητα για την συλλογική ευδαιμονία. Υπάρχει, επομένως, μια <u>επιβεβλημένη κατάβαση</u> προς τους υπόλοιπους δεσμώτες, που αντιστοιχεί στον εξαναγκασμό των φιλοσόφων να κυβερνήσουν την πολιτεία. («<u>πάλιν καταβαίνει ... σπουδαιότεραι</u>»).</p>

Ανακεφαλαίωση – Συμπεράσματα

Συνεπώς, αντιλαμβάνεται κανείς ότι ο θεματικός πυρήνας των δύο κειμένων, παρά τις εύλογες επιμέρους διαφορές, είναι κοινός. Αξίζει να σημειωθεί ότι, αν και το πλατωνικό κείμενο είναι πεζό, ο λόγος του προσιδιάζει αρκετά στον καθαρά ποιητικό λυρισμό του Σιμωνίδη του Κείου. Ασφαλώς, πρόκειται για τον προσωπικό τρόπο γραφής του Πλάτωνα, ο οποίος αντικατοπτρίζει, ενδεχομένως, και την ψυχροσύνη του φιλοσόφου. Συνιστά, ωστόσο, η ποιητικότητα αυτή και μια συνειδητή επιλογή, καθώς ο συμβολικός λόγος και η εικονοπλασία διαγράφουν με εύληπτο, άμεσο και παραστατικό τρόπο τις αφηρημένες και δύσκολες, κατά τα άλλα, φιλοσοφικές έννοιες. Γίνεται, έτσι, ευχάριστος και ενδεχομένως πιο προσιτός και κατανοητός ο συχνά αυστηρός και, οπωσδήποτε, απαιτητικός φιλοσοφικός λόγος.

Γ1. και (δίδασκε) ότι από τα σκυλιά που είναι ικανά εκ φύσεως, φιλόπινα και ορμητικά προς τα θηρία, όσα εκπαιδεύονται ορθά γίνονται χρήσιμα και άριστα στο κυνήγι, ενώ όσα δεν εκπαιδεύονται γίνονται άχρηστα, απερίσκεπτα, λυσσαλέα και ανυπάκουα. Ομοίως διδάσκει και ότι όσοι από τους ανθρώπους είναι άριστες φύσεις, με θαρραλέο φρόνημα και ικανοί να ολοκληρώσουν ότι επιχειρούν, αν εκπαιδευτούν και μάθουν όσα χρειάζεται, γίνονται άριστοι και χρήσιμοι· γιατί μπορούν πλέον να εκτελέσουν τα έργα· αν, όμως, αυτοί οι ίδιοι άνθρωποι μείνουν απαίδευτοι και αμαθείς, (δίδασκε ότι) γίνονται οι χειρότεροι και οι πιο επικίνδυνοι.

Γ2. Η απάντηση βρίσκεται στο χωρίο: Όμοιους.....βλαβερωτάτους γίνεσθαι.

Γ3α. μάλα - μάλλον - μάλιστα
καλῶς – κάλλιον - κάλλιστα
μανιώδεις – μανιωδεστέρας - μανιωδεστάτας
ἀγαθοὺς - ἀμείνονας/ἀμείνους - ἀρίστους

Γ3β. πάντα, φύσεσι(ν), μανιώδη, ψυχῆ

Γ3γ. ἴη-ἔλθη, δέηται - δεηθῆ, ἄγηται- ἀγάγηται-ἀχθῆ, μανθάνη-μάθη

Γ4α. Εἶναι: αντικείμενο, ειδικό απαρέμφατο στη μετοχή «τούς οἰομένους», η οποία ανήκει στους δοξαστικούς ρηματικούς τύπους.

Παιδείας: αντικείμενο στο ρήμα «δέονται», ένδειας σημαντικό ρήμα.

τοῖς θηρίοις: δοτική αντικειμενική στο επίθετο «ἐπιθετικῶν», εχθρικής διάθεσης.

Τάς άχθείσας; Επιθετική μετοχή, υποκείμενο στο απαρέμφατο «γίνεσθαι», επί ετεροπροσωπίας.

Δυσπείθεστάτας: κατηγορούμενο στο υποκείμενο « (τάς) γιγνομένης».

Γίνεσθαι: αντικείμενο, ειδικό απαρέμφατο στο εννοούμενο ρήμα «έδίδασκε».

Γ4β. Οι μετοχές «παιδευθέντας» και «μαθόντας» είναι υποθετικές και με το ειδικό απαρέμφατο «γίνεσθαι» σχηματίζουν λανθάνοντα υποθετικό λόγο του πραγματικού (αποδεκτή είναι και η απλή σκέψη).

εί έπαιδεύθησαν - εί έμαθον

Γ4γ. Η αναφορική (-υποθετική) πρόταση «ών αν έγχειρῶσι» είναι σε θέση γενικής αντικειμενικής στο επίθετο έξεργαστικωτάτους. Η πτώση της αναφορικής αντωνυμίας εξυπηρετεί την κύρια και όχι την αναφορική, καθώς το ρήμα έγχειρῶ συντάσσεται με δοτική, πράγμα που δεν βλέπουμε. Έτσι έχουμε μία νόθη αναφορική έλξη : ... έξεργαστικωτάτους (τούτων) οίς αν έγχειρῶσι > έξεργαστικωτάτους ών αν έγχειρῶσι.